

Stanislava Kloferová ml. (Brno)

CÍP, CVIK(L) A KLÍN V ANOIKONYMECH NA MORAVĚ A V ČESKÉ ČÁSTI SLEZSKA¹⁾

0 Při vzniku pojmenování pozemku sehrává nezřídka svou roli jeho tvar. V takových případech srovnávají podle J. Pleskalové²⁾ pojmenovatelé nejčastěji tvar pozemků s věcmi denní potřeby a s částmi těla. Některá z těchto metaforických pomístních jmen se opakují na celém území Moravy a Slezska. Ve svém článku se soustředuji právě na taková anoikonyma, resp. na ta z nich, jež obsahují buď substantiva *cíp*, *cvik(l)*, *klín*, nebo jejich odvozeniny. Registruji ovšem také ostatní anoikonyma s těmito výrazy, která vyjadřují jiný motiv než tvar. Materiálově vycházím ze soupisu pomístních jmen (dále jen PJ) z území Moravy a Slezska, který byl sestaven jednak na základě anketového sběru v letech 1965 – 1986, jednak přímým terénním výzkumem, jež uskutečnili pracovníci brněnského dialektologického oddělení Ústavu pro jazyk český ČSAV, a dále byl postupně doplňován materiálem z diplomových a disertačních prací. Soupis byl pořízen z 96 % moravského a slezského území s tradičním českým obyvatelstvem (anoikonyma z pohraničních oblastí s obyvatelstvem nářečně rozrůzněným, nově dosídlených po r. 1945, jsou zastoupena v menší míře³⁾).

PJ metaforického a metonymického původu se objevují odedávna. Podle J. Pleskalové⁴⁾ ukazují první soustavné soupisy pomístních jmen (tereziánský katastr, josefský katastr, stabilní katastr), že jména tohoto typu byla častější až v době po 18. stol. (autorka se ve svém článku vyjadřuje k anoikonymům, jež jsou doložena od 11. stol.).

1 Než přistoupíme k analýze anoikonymického materiálu, shrňme si, jak jsou substantiva *cíp*, *cvik(l)* a *klín*, příp. deriváty z nich charakterizovány **v apelativní sféře jazyka**.

1.1 Apel. *cíp* uvádějí Slovník spisovného jazyka českého (dále SSJČ) a Příruční slovník jazyka českého (dále PSJČ) jednak ve významu ‚špičatý konec nebo roh něčeho (zpravidla nějaké tkaniny)‘, jednak ve významu přímo se týkajícím objektu

¹⁾ Tento příspěvek vznikl v rámci grantového úkolu č. 405/08/0703 Slovník pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku II (teoretické a interpretační aspekty).

²⁾ J. Pleskalová, Tvoření pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku, Jinočany 1992, s. 78.

³⁾ Tato skutečnost vysvětluje nedostatek PJ zaznamenaných na mapách doprovázejících tento příspěvek v oblasti Jesenicka a Bruntálska.

⁴⁾ J. Pleskalová, Česká pomístní jména v diachronním pohledu, Acta onomastica 40, 1999, s. 188 – 189.

v krajině: ‚výběžek pozemku, krajiny ap. tvořící roh, špičku‘ (SSJČ), resp. ‚cípu podobný výběžek pozemku, krajiny a p.; krajní část, díl‘ (PSJČ)⁵⁾. Ve Slovníku česko-německém J. Jungmanna⁶⁾ lze dohledat toto apel. ve formách *cíp*, *cejp* a *cipel*, registrovány jsou dále odvozeniny *cipatý*, *cípek*, *cejpek*. Jungmann cituje též vysvětlení výrazu *cíp* z Rosova rukopisného slovníku, jenž klade apelativa *cíp* a *klín* do synonymního vztahu: ‚dlouhý nějaký odvislý klín při šatech‘. J. Gebauer dokládá toto apel. již z r. 1379 (*cyp*)⁷⁾ a vysvětluje je jako přejímku ze středohornoněmeckého *zipf* (novoněm. *Zipfel*).

1.2 Apel. *cvikl* se v SSJČ a PSJČ vysvětluje jako ‚klínovitá látková vsázka v oděvu‘⁸⁾. V Jungmannově slovníku figurují substantiva *cvik* a *cviček* jako synonyma pro *klín*, *klínek*; výraz *cvikel* je zde zaznamenán jako ‚končitý díl něčeho, zvláště zasazený‘, např. *cvikel na košili*, *cvikel na punčoše*⁹⁾. Gebauer apelativa *cvik* ani *cvikl* ve svém slovníku neuvádí. Také *cvikl* je přejímkou z němčiny: německému *Zwickel* odpovídá české *klín*.

1.3 Základním významem apel. *klín* je podle SSJČ a PSJČ ‚kus dřeva, kamene nebo kovu, opracováním zúžený v ostrou hranu a sloužící k rozštěpování‘; pro problematiku anoikonym je však podstatné, že je v SSJČ toto apel. definováno i jako ‚předmět připomínající tvarem klín; prostorový nebo plošný útvar připomínající tvarem klín‘¹⁰⁾. Ve Slovníku česko-německém i ve Staročeském slovníku nalezneme v exemplifikaci i doklady související s pozemky¹¹⁾. Gebauerovy údaje doplňuje Zpravodaj Místopisné komise (v rámci onomastických poznámek)¹²⁾. V. Machek¹³⁾

⁵⁾ Slovník spisovného jazyka českého I, A – M, Praha 1960, s. 212; Příruční slovník jazyka českého I, A – J, Praha 1935 – 1937, s. 256.

⁶⁾ J. Jungmann, Slovník česko německý I, A – J, Praha 1989², s. 236.

⁷⁾ J. Gebauer, Slovník staročeský I, A – J, Praha 1970, s. 144.

⁸⁾ Slovník spisovného jazyka českého, o. c. v pozn. 5, s. 23, s charakteristikou ‚ob.‘, doložena je i podoba *cvikel*, s charakteristikou ‚řídký výraz‘; PSJČ uvádí apel. *cíp* i jako architektonický termín. Příruční slovník jazyka českého, o. c. v pozn. 5, s. 283.

⁹⁾ J. Jungmann, o. c. v pozn. 6, s. 254.

¹⁰⁾ Slovník spisovného jazyka českého, o. c. v pozn. 5, s. 881: v exemplifikaci též *zorat klín pole* ‚cíp‘; apel. *klín* uvedeno ještě v třech dalších významech. Příruční slovník jazyka českého II, K – M, Praha 1937 – 1938, s. 140; apel. *klín* uvedeno dále i ve významu ‚obsah zástěry‘.

¹¹⁾ J. Gebauer, Slovník staročeský II, K – N, Praha 1970, s. 50. J. Jungmann, Slovník česko-německý II, K – O, Praha 1990, s. 72: ‚kus pole v úhel se končící‘.

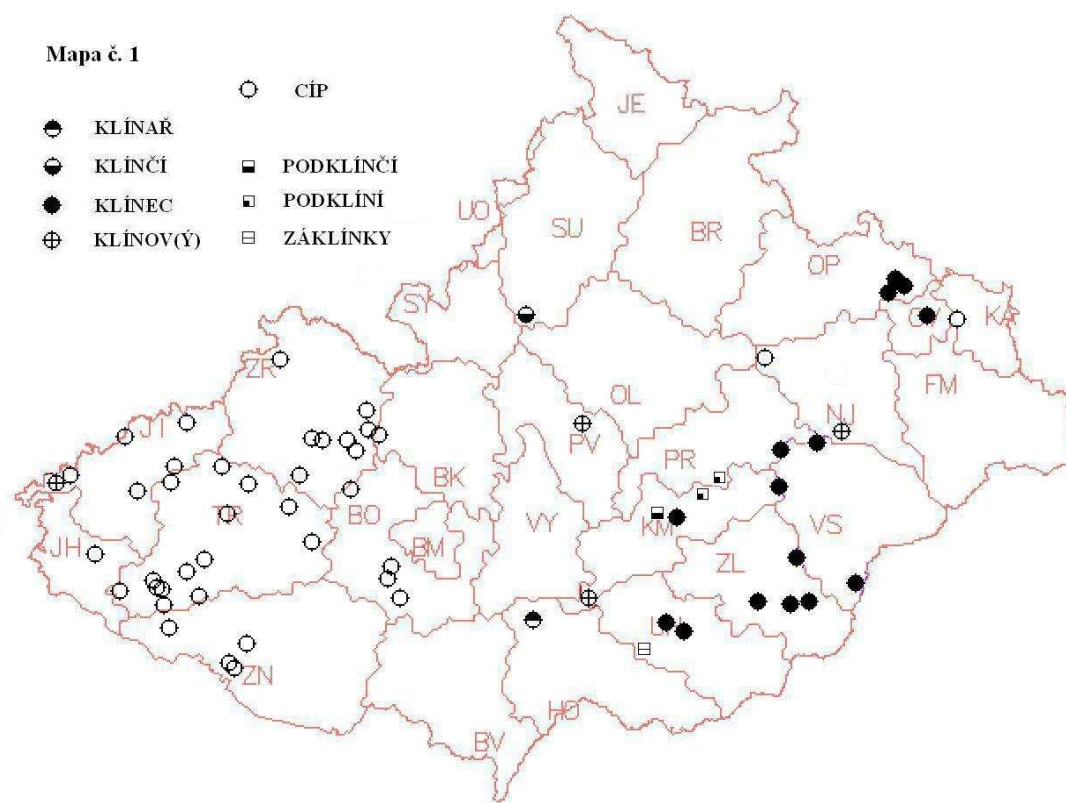
¹²⁾ Zpravodaj Místopisné komise ČSAV 14, 1973, s. 834: ‚K dokladům v Gebauerově Slovníku staročeském (z kolínského archívu: 1548 klíny mezi cestami) lze připojit z Životů svatých Otců B (1. pol. 15. stol.), 193a: počť kopati a zelé saditi a sieti na malém klíně.‘

¹³⁾ V. Machek, Etymologický slovník jazyka českého, Praha 1997, s. 257.

označuje apel. *klín* za „nevelmi jasné“ a uvádí, že jednou z možností jeho výkladu je rovněž přejetí z germánského základu.

2 Některé výsledky analýzy proprií, jež následuje, ilustrují **mapy**. K jejich správnému čtení je třeba uvést, že značky na mapách č. 1 a 2 nepředstavují jednotlivá PJ, ale **jednotlivé obce**, v nichž byla PJ s komentovanými formacemi zachycena. Jsou-li tedy v soupise z jedné obce, např. z Bílkova na Jindřichohradecku, zapsána PJ *Cíp u kravína* a *Cíp za kostelem*, odpovídá oběma PJ v mapě jen jedna značka.

Pouze z praktických důvodů kombinuji na mapě č. 1 výskyt PJ se subst. *cíp* s PJ obsahujícími některé odvozeniny od apel. *klín*; podobně na mapě č. 2 výskyt PJ se subst. *cvik(l)* s PJ, jež v sobě zahrnují derivát ze subst. *cíp*. Zvolený způsob umožňuje názornější zobrazení jednotlivých areálů. Na mapách č. 3 a 4 se demonstruje **počet obcí**, ve kterých bylo zaznamenáno jedno nebo více PJ obsahujících subst. *klín*, resp. *klínek*. Vysvětlení zkratk jednotlivých okresů je uvedeno na konci tohoto příspěvku.

Doklady PJ jsou v příspěvku ponechány v podobě autentických zápisů, neupravují se tedy ani do spisovné, ani do nářeční podoby.

2.1 Pomístní jména z území Moravy a z české části Slezska, která obsahují substantiva *cíp*, *cvik(l)*, *klín*, příp. odvozeniny z těchto substantiv a která se přímo týkají **nápadného tvaru** objektů, lze podle **syntaktické struktury** rozčlenit na

a) jednoslovná

aa) sg., např. *Cép* (les a rokle v Radosticích na Brněnsku), *Cvikl* (louka v Čechůvkách na Prostějovsku), *Klín* (pole ve Vísce u Jevíčka na Svitavsku);

ab) pl., např. *Cépe* (les v Mašovicích na Znojemsku), *Cypky* (pole, hon a kopec ve Vřesině na Novojičínsku), *Cvikle* (les ve Fryštáku na Zlínsku), *Klíny* (les v Lipové na Zlínsku a v řadě dalších obcí, vinohrad v Čejkovicích na Hodonínsku), *Klínce* (pole v Haluzicích na Zlínsku);

b) dvoslovná bezpředložková, případně víceslovná bezpředložková, tedy taková, v nichž je substantivum charakterizováno přívlastkem; podle typu přívlastku se pak vyčleňují PJ

ba) s přívlastkem shodným preponovaným, např. *Horní cép* (louky ve Svatoslavi na Brněnsku), *Přední klínke* (pole v Čechovicích na Olomoucku); *Fexův cíp* pole Kostelec na Jihlavsku; *Bulvůj klín* (pole v Otnicích na Vyškovsku, jež vlastnil mlynář Bulva), *Havliku*¹⁴⁾ *cép* (pole v Bezděkově na Třebíčsku);

bb) s přívlastkem shodným postponovaným, např. *Klín zadní* (hon v Čelčicích na Prostějovsku), *Klíny větší* (pole a pastvina v Rohozci na Blanensku), *Klínke křivý* (pozemky v Hostěrádkách-Rešově na Vyškovsku);

bc) s přívlastkem neshodným, např. *Cip u Oponěšic* (pole v Třebelovicích na Třebíčsku), *Cejpek u Obory* (pole v Otradicích na Třebíčsku), *Klen ho pile* (tj. ‚klín u pily‘, pole v Šebetově na Blanensku), *Klének ve Žlebě* (pole v Nítkovicích na Kroměřížsku); *Klínky na Rajčůdě* (pole ve Vacenovicích na Hodonínsku), *Klíny u zeleného kříža* (pole v Nítkovicích na Kroměřížsku), *Klene před mostem* (pole v Kostelci na Hané na Prostějovsku);

c) s předložkou na nebo v, a to

ca) dvoslovná, např. *Na cépě* (pole v Plenkovicích na Znojemsku), *V cviklu* (pole v Nošovicích na Frýdecko-Místecku), *Na cépkách* (pole v Dobelicích na Znojemsku), *Na klíně* (pole v Luhačovicích na Zlínsku, Dubčanech na Olomoucku, v Kněževsi na Žďársku; *V cejpech* (louka v Kněžicích na Třebíčsku);

cb) víceslovná (tedy s přívlastkem): *V panským cépě* (les a pole v Rudíkově na Třebíčsku); *Na klínku nad Chobotem* (pole na kopci nad polem *Chobot* v Divákách na Břeclavsku).

¹⁴⁾ V případě PJ s přívlastkem tohoto typu nelze rozhodnout jednoznačně, zda se jedná o přívlastek neshodný, tedy o rodinné jméno ve tvaru gen. pl., nebo o přívlastek shodný, tedy o posesivní adjektivum se zaniklým koncovým -v. Na základě údajů v Českém jazykovém atlase 4 (J. Balhar a kol., Praha 2002, s. 312, 314, 315 – položka **bratrův**) řadím tato PJ do skupiny jmen se shodným přívlastkem – tj. *Řihu klen* (pole v Šebetově na Blanensku) ‚Říhův klín‘, *Palínku klínek* (pole v Petrově na Blanensku) ‚Palínkův klínek‘.

d) Byl zaznamenán i případ PJ, v němž se jedno ze sledovaných substantiv objevilo ve vedlejším pojmenovacím vztahu, a to v názvu pro pole *Novákovo na klíně* v Jeclově na Jihlavsku.

e) Adjektivní deriváty od sledovaných substantiv se v PJ vyskytují jak ve funkci přívlastku, např. označení pro pole a hon *Cípatá niva* v Bílkově na Jindřichohradecku nebo *Klínový díle* (pole v Čechovicích na Olomoucku), tak samostatně jako substantivizovaná adjektiva; tak je tomu např. u PJ *Klenová* pro les a pole v Lažánkách na Brněnsku.

2.2 V anoikonymickém materiálu se sledovanými substantivy a jejich odvozeninami nalezneme také PJ, jež nejsou motivována tvarem. Tento typ je mezi PJ se substantivy *cíp*, *cvik(l)*, *klín* a jejich deriváty zastoupen spíše sporadicky. Jedná se o PJ vyjadřující **polohu** vzhledem k objektu s PJ podle tvaru, tedy

a) o PJ s jinými předložkami, než jsou na a v: *U cejpa* (pole v Dolní Libochové na Žďársku), *Ho klinka* (pole v Ostrově u Macochy na Blanensku), *Nad klínem* (pole v Radkovech na Přerovsku a v Nosálovicích na Vyškovsku), *Pod klíny* (louky v Rudě na Žďársku). Polohu označují také PJ, v nichž jsou sledovaná substantiva a jejich deriváty propriální, např. *Meza pod Klínama* pro pole v Jiříkovicích na Brněnsku (< PJ *Klína*), *Louky pod Klínem* pro hon v Ústíně na Olomoucku (< PJ *Klín*), *Pod Horním klínem* pro pole v Okarci na Třebíčsku (< PJ *Horní klín*) nebo *Trávníky pod Klínkama* pro pole v Podolí na Přerovsku (v obci byla zachycena i PJ *Klínky*, *Klínky od Pavlovska* a *Klínky pod Pernýma*);

b) o PJ s prefixálně-konverzním tvořením, např. *Podklíní* (pole v Soběchlebech na Přerovsku);

c) nebo o PJ pro komunikace podle toho, kam nebo kudy vedou: PJ *Klénková cesta* z Vanovic na Blanensku označuje polní cestu podle směru k objektům s variantními PJ *Klének* a *Na klénko*; PJ *Podklínová cesta* slouží jako pojmenování pro cestu vedoucí v pohledu od obce pod polem s PJ *Klíny*.

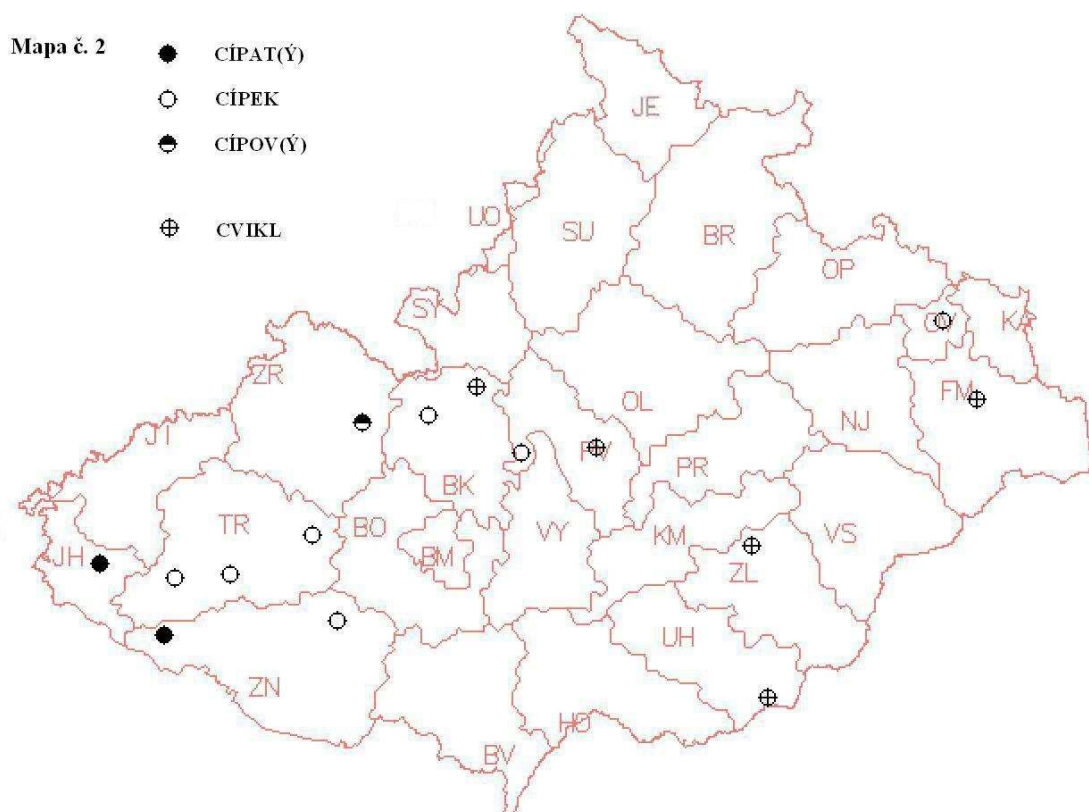
2.3.1 Anoikonyma se substantivem *cíp* a jeho deriváty tvoří na sledovaném území areál na západní Moravě. Jen ojedinele byla zaznamenána v severovýchodní části sledovaného území. Z Francovy Lhoty na Vsetínsku pochází PJ *V cíbě* pro les ve tvaru cípu, který podle informátorů vybíhá do pole. Přirazení tohoto PJ k subst. *cíp* je zřejmě výsledkem mylného lidového výkladu¹⁵⁾, neboť záměnu *p / b* v tomto případě nelze vysvětlit na pozadí žádného z nářečních jevů. Mohlo zde dojít k záměně s nářečním

¹⁵⁾ Proto nebylo zaneseno do doprovodné mapy.

substantivem *cíb* ‚dutý stvol, např. cibule, česneku, pažitky apod.‘, jež je doloženo z východní Moravy i ze slovenštiny¹⁶⁾.

Vedle substantiva *cíp* jsou v materiálu zastoupeny odvozeniny z něho těchto slovtvorných typů:

- ek**, např. *Cejpek u černých vrát* (pole v Otradicích na Třebíčsku),
- at(ý)**, např. *Cípatá* (hon ve Vysočanech na Znojemsku),
- ov(ý)**: *V cépové roli* (pole ve Smrčku na Žďársku).

2.3.2 Jména, jejichž součástí je substantivum *cvik* nebo *cvikl*, jsou zachycena v pásu vedoucím ze severozápadu na jihovýchod (v Borotíně na Blanensku, v Čechůvkách na Prostějovsku, ve Fryštáku na Zlínsku a v Lopeníku na Uherskohradištsku). Ojedinelý doklad na severovýchodním okraji, totiž PJ pro pole *V cviklu* z Nošovic na Frýdecko-Míšecku, by bylo možno doplnit o údaje Bedřicha

¹⁶⁾ Srov. V. Machek, o. c. v pozn. 13, s. 84, a Slovník slovenských nářečí I, Bratislava 1994, s. 205: *cíb*, *cíbik*.

Témy¹⁷⁾, jenž zachytil třikrát PJ *Cf'ikel* na Jablunkovsku, bohužel však ve svém článku neuvádí, které objekty tato PJ označují ani ze kterých obcí pocházejí.

2.3.3 Největší zastoupení mají v materiále PJ se substantivem *klín* a deriváty z něho. Vyskytují se na celém území s výjimkou Bruntálska a Jesenicka, což ovšem může být vinou celkově nízkého počtu záznamů v moravskoslezském soupise z této oblasti. V materiále se setkáváme s deriváty z fundujícího základu *klín* následujících slovtvorných typů:

a) **-ek**, např. *Fameliánské klínek* (pole ve Hvozdcí na Brněnsku); odvozenina *klínek* je pak fundujícím základem pro prefixálně-konverzní formaci *Záklínky* (pole na předměstí Veselí nad Moravou; PJ může být i depropriálního původu, avšak PJ *Klínek/Klínky* z obce doloženo není);

b) **-ec**, např. *Klíneček* (pole v Záhlinicích na Kroměřížsku);

PJ *Klínčí* (hon ve Veselí na Šumpersku) a *Podklínčí* (hon, pole, m. č. v Těšnovicích na Kroměřížsku) mohou být utvořena připojením koncovky (příp. i prefixu) jak z apel. *klínek*, tak z apel. *klíneček* (příp. z příslušných proprií, která však nejsou z těchto obcí doložena);

c) **pod-** + **-(í)**: *Podklíní* (pole v Soběchlebech na Přerovsku a Roštění na Kroměřížsku);

d) **-ař**: *Klínář* (les v Archlebově, do něhož jsou vklíněny louky); tento způsob tvoření je pro pojmenování objektu podle tvaru netypický (v apelativní slovní zásobě se sufix využívá k odvozování konatelských jmen).

e) **-ový/-ův(0)**: např. *Klínová* (pole v Lískovci na Kroměřížsku, les v Kališti na Jihlavsku), *Klínový díle* (pole v Čechovicích na Prostějovsku), *Klínův kopec* (les ve Straníku na Novojičínsku).

PJ *Klínův kopec* je dokladem přechodu nespécifikovaně relačního adjektiva *klínový* k formě individuálně posesivních adjektiv. Tento nářeční rys dokumentuje Český jazykový atlas 4¹⁸⁾, ve zvláštní studii se uvedené problematice podrobněji věnuje J. Balhar¹⁹⁾. PJ ze Straníku rozšiřuje areál zaznamenaný v Českém jazykovém atlase pro západní (opavskou) podskupinu slezských nářečí směrem do přilehlé severní oblasti nářečí východomoravských.

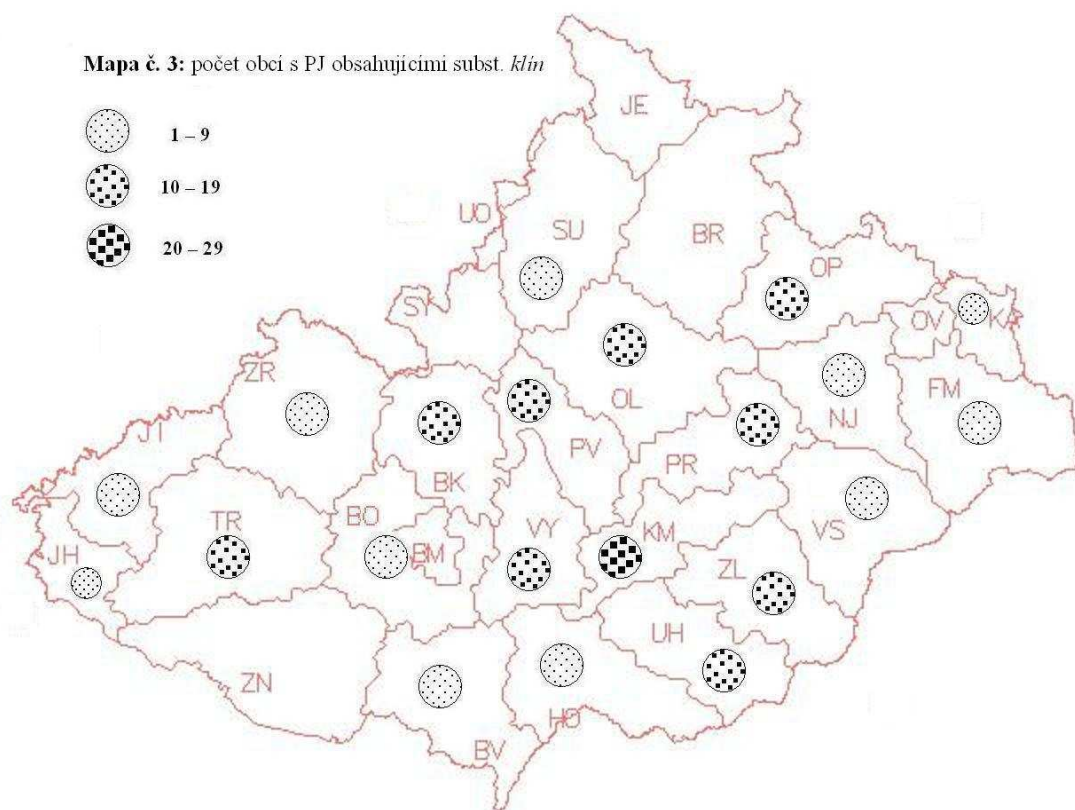
Na mapách č. 3 a 4 lze sledovat početní zastoupení obcí s PJ obsahujícími lexikální jednotky *klín*, resp. *klínek* v jednotlivých moravských a slezských okresech. Jména se substantivem *klínek* tvoří nejpočetnější skupinu anoikonym v materiále, jenž

¹⁷⁾ B. Téma, *Apelativa v anoikonomech východního Těšínska*, Onomastický zpravodaj ČSAV 25, 1984, s. 83.

¹⁸⁾ J. Balhar a kol., o. c. v pozn. 14, s. 326, 328, 329 (položka **makový /koláč/**).

¹⁹⁾ J. Balhar, *Zvláštní přídavná jména typu makuf kolač, jedlovo dřevo*, Slezský sborník 57, 1959, s. 359 – 361.

se stal podkladem pro tuto studii. Nejhojněji jsou zastoupena v okresech Třebíč, Blansko a Brno (město i venkov), a to v tomto pořadí. Nápadný je nulový výskyt PJ na Znojemsku, na jehož území se však vyskytují ve vysokém počtu obce s PJ zahrnujícími substantivum *klín*²⁰⁾. Anoikononyma se substantivem *klín* vykazují výraznější rozšíření pouze na Kroměřížsku.

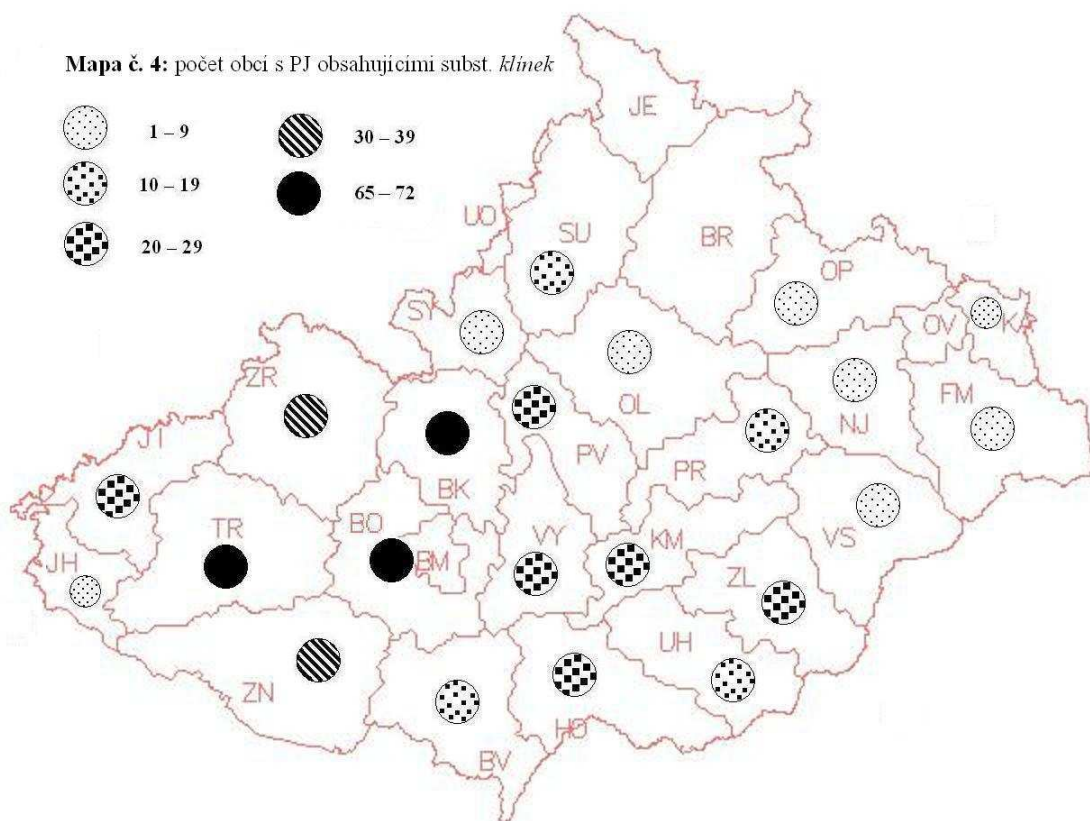

Oblast Slezska a východní Moravy se odlišuje slovtvornou variantou *klíneč*. Jak vyplývá z řady vysvětlení od informátorů, jedná se zde skutečně o (často formální) deminutivum k substantivu *klín*, pojmenování pro objekt trojúhelníkovitého tvaru, nikoliv „hřebík“²¹⁾. Substantivum *klíneč* nesoucí význam objektu (pozemku) trojúhelníkovitého tvaru zaznamenává ještě J. Gebauer²²⁾, mladší slovníky (včetně Jungmannova) už nikoliv.

²⁰⁾ Jak již bylo uvedeno výše, z oblasti Jesenicka a Bruntálska je k dispozici nízký počet PJ obecně.

²¹⁾ V němž je tato lexikální jednotka doložena jak ve východomoravských nářečích (podle Archivu lidového jazyka uloženého v brněnském pracovišti Ústavu pro jazyk český AV ČR), tak ve slovenštině – viz Slovník slovenských nářečí I, o. c. v pozn. 16, s. 780.

²²⁾ J. Gebauer, o. c. v pozn. 11, s. 50.

2.4 Pozornost si zaslouží i **morfologické jevy**, které jsou v PJ obsaženy. Vydělují se tu dvě skupiny:

a) Nářeční koncovky v PJ se shodují se spisovnými: *V cviklu* (pole v Nošovicích na Frýdecko-Místecku), *Na klínech* (pole ve Starém Lískovci, dnes brněnská městská část), *Na klenech* (pole v Kníničkách a v Cholině-Dubčanech – v obou případech na Olomoucku), *V klínech* (pole v Benešově na Blanensku a Lázech na Šumpersku), *V klínkách* (louka v Radíkově na Olomoucku).

b) Nářeční koncovky se odlišují od spisovných: *U cépa* (pole z Drahonína na Žďársku), *Na cépě* (pole v Horní Libochové na Žďársku; za povšimnutí stojí, že formy lok. sg. jsou v případě jmen obsahujících maskulinum *cíp* vždy tvořeny koncovkou *-ě*), *Na klénách* (pole v Pivíně na Prostějovsku), *Na klynach* (pole v Rohově na Opavsku), *Na klénkoch* (pole v Rymicích na Kroměřížsku), *Na klínkoch* (pole v Senince a ve Študlově na Vsetínsku) atd. V případě plurálního PJ *Cvikle* pro les ve Fryštáku na Zlínsku došlo k příklonění k měkkému skloňovacímu typu²³⁾. Anoikonymický materiál

²³⁾ K územní distribuci koncovek srov. příslušné položky v Českém jazykovém atlase, o. c. v pozn. 14.

obsahuje také řadu případů tvoření jmen pomocí nářeční koncovky *-a* (plt.), např. *Klína* (pozemek ve Všemině na Zlínsku), *Klínka od Prasklec* (pole v Koválovicích na Prostějovsku) nebo *Klínca* (pole vytvářející klín mezi loukami v Popovicích na Uherskohradištsku).

2.5 Sledovaná anoikonyma vykazují řadu nářečních **hláskových rysů**. Lze konstatovat, že jména zapsaná ve spisovné podobě jsou méně častá.

2.5.1 *cíp* a odvozeniny

Pomístní jména zachytila substantivum *cíp* a jeho odvozeniny v podobách *cíp(ek)*, *cejp(ek)*, *cép(ek)*, *cip(ek)* a *cyp(ek)*; dále *cípatý* a *céповý*. Srovnáním těchto obměn s distribucí nářečních změn hláskové skupiny *ci-* registrovaných v Českém jazykovém atlase dospějeme k závěru, že hláskové varianty subst. *cíp* v podstatě odpovídají obměnám skupiny *ci-* zachyceným u výrazu **cítit**²⁴⁾; ukazuje se, že ačkoliv jde o přejaté slovo, odpovídá vývoj skupiny *ci-* slovům původu domácího (na rozdíl např. od přejímky *cícha*²⁵⁾). Lze předpokládat, že v případě podoby *cejp* zaznamenané na Žďársku a Třebíčsku se může jednat o hyperkorektní zápis nářeční podoby *cép*. Tato podoba, zachycená např. v PJ *Dvořákuj cép* (pole v Březníku na Třebíčsku) a jinde, odráží pravidelnou změnu *i > é*²⁶⁾. Tvar gen. sg. v PJ *Ho cépo* pro pole v Silůvkách na Brněnsku vypovídá o příslušnosti zdejšího dialektu do oblasti středomoravských nářečí²⁷⁾. Pravidelné nářeční krácení samohlásky dokládají např. PJ *Cip za mlénem* pro pole v Častohoticích na Třebíčsku nebo PJ *V cipě* pro pastvinu v Bítově na Znojemsku (*i > i*), příp. *Cyp* pro les v Petřvaldu na Karvinsku (*y > y*)²⁸⁾. Např. PJ *Cipe* pro louky *cípo*vitého tvaru mezi stráněmi a řekou v Zahrádce na Žďársku obsahuje navíc změnu *y > e*²⁹⁾ v pl. koncovce.

2.5.2 *cvik(l)*

V PJ *Cvik* pro louku v Lopeníku na Uherskohradištsku odpadlo v proudu řeči koncové *l*. Je třeba poznamenat, že shodnou formou disponuje i sousední slovenština³⁰⁾.

2.5.3 *klín* a odvozeniny

Substantivum *klín* a jeho odvozeniny reprezentují nářeční varianty *klín(ek)*, *klin(ek)*, *klen(ek)*, *klén(ek)* a *klinec*, *kliněc*, dále *klínař*, *klínový*, *(pod)klín(č)í* a

²⁴⁾ Srov. J. Balhar a kol., Český jazykový atlas 5, Praha 2005, s. 85, 86.

²⁵⁾ J. Balhar a kol., o. c. v pozn. 24, s. 86 – 88.

²⁶⁾ J. Balhar a kol., o. c. v pozn. 24, s. 42, 43.

²⁷⁾ J. Balhar a kol., o. c. v pozn. 24, s. 42, 43.

²⁸⁾ J. Balhar a kol., o. c. v pozn. 24, s. 35, 37.

²⁹⁾ J. Balhar a kol., o. c. v pozn. 24, s. 42, 43.

³⁰⁾ Eviduje ji Slovník slovenských nářečí I, o. c. v pozn. 16, s. 226: *cvik* ‚plocha (čiasťka z celku) majúca trojuholníkový tvar‘.

záklínky. Jednotlivé podoby hláskové skupiny *-lí-*, *-li-* v kořeni lze porovnat s výsledky, které postihuje Český jazykový atlas³¹⁾, jako např. *Klének*, pole ve Vanovicích na Blanensku; *Dlóhy kléne*, pole v Kníničkách na Olomoucku, *Klény* v řadě obcí – např. v Prasklicích na Kroměřížsku, *Hrubý klénky*, pole v Chvalkovicích na Hané na Vyškovsku, *Klinki*, pole v Zásadě na Karvinsku) nebo *Klen ho tihelně*, tj. ‚klín u cihelny‘, pole v Šebetově na Blanensku, dále *Klene*, pole ve Vilémově na Olomoucku, v Dětkovicích na Prostějovsku aj.). Také v PJ obsahujících *klín* a jeho odvozeniny se setkáváme s pravidelným nářečním krácením samohlásky³²⁾, např. *Předni klíny* (pole v Mokřůvkách na Břeclavsku). Znaky středomoravských nářečí³³⁾ vykazují např. PJ *V klénko* (pole v Nivě na Prostějovsku) a *Na klénko* (pole v Dětkovicích na Prostějovsku a v Soběsukách tamtéž) se změnou *u > o* v koncovce. Běžně se v materiále objevují též anoikonyma se změnou *y > e*³⁴⁾: *Klíne* (pole např. v Jiříkovicích na Brněnsku) aj.

3 V tomto příspěvku jsem podala přehled typů pomístních jmen sestávajících ze substantiv *cíp*, *cvik(l)*, *klín* a jejich derivátů, která jsou doložena na Moravě a v české části Slezska. Pozornost byla věnována syntaktickým strukturám, do nichž sledované lexikální jednotky vstupují. Dále byla postihnuta jejich formální stránka – slovtvorná, morfologická i hláskoslovná. V příspěvku byl kladen důraz na anoikonyma motivovaná tvarem pojmenovávaného objektu.

Ve zkoumaném materiále byla nejčastěji zastopena PJ se subst. *klín* a jeho odvozeninami, vůbec nejpočetnější výskyt byl zjištěn u jmen obsahujících subst. *klínek*. Ukázalo se, že sufixy *-ek* a *-ec* lze v řadě případů považovat za formálnědeminutivní. Důležitým zjištěním je skutečnost, že se v anoikonymech z východní Moravy, Opavska a Ostravska využívá jména *klinec* ve významu, jež nezaznamenávají slovníky mladší spisovné (apelativní) slovní zásoby, než je obsažena ve Staročeském slovníku.

Mapové zpracování materiálu ukázalo, že PJ zahrnující subst. *cíp*, *klín*, *klínek* a *klínek* tvoří souvislé areály. Výsledky této studie dávají podnět k dalšímu zkoumání v naznačeném směru, jistě by bylo zajímavé zjistit, zda areál PJ jmen se substantivem *cíp* a jeho odvozeninami nepřesahuje (příp. kam až dosahuje) na území jižních Čech (v onomastické literatuře³⁵⁾ např. figurují PJ pro rybníky *Cíp*, *Cípek* a *Cípatý* z této oblasti), příp. zda neexistují nějaké paralely v distribuci PJ se substantivem *klín* a jeho deriváty na Slovensku či v polském Slezsku.

³¹⁾ Český jazykový atlas 5, o. c. v pozn. 24, s. 82 – 84 (**lízat**), 123 a 125 (**malina**).

³²⁾ Český jazykový atlas 5, o. c. v pozn. 24, s. 42, 43.

³³⁾ Český jazykový atlas 5, o. c. v pozn. 24, s. 42, 43.

³⁴⁾ J. Balhar a kol., o. c. v pozn. 24, s. 42, 43.

³⁵⁾ Onomastický zpravodaj 28, 1987, s. 76, dále Onomastický zpravodaj 24, 1983, s. 100.

Význam zkratk jednotlivých okresů **na mapě** z databáze **Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku**:

BK – Blansko, BM – Brno, BO – Brno-venkov, BR – Bruntál, BV – Břeclav, FM – Frýdek-Místek, HO – Hodonín, JE – Jeseník, JH – Jindřichův Hradec, JI – Jihlava, KA – Karviná, KM – Kroměříž, NJ – Nový Jičín, OL – Olomouc, OP – Opava, OV – Ostrava, PR – Přerov, PV – Prostějov, SU – Šumperk, SY – Svitavy, TR – Třebíč, UH – Uherské Hradiště, UO – Ústí nad Orlicí, VS – Vsetín, VY – Vyškov, ZL – Zlín, ZN – Znojmo, ZR – Žďár nad Sázavou.

Summary

***Cíp, cvik(l)* and *klín* in the Minor Place-Names in Moravia and the Czech Part of Silesia**

The paper deals with minor place-names including the nouns *cíp*, *cvik(l)* and *klín* – all of them ‘piece of land in the form of a tip, wedge’, ‘corner(-piece)’ – and their derivatives in the area of Moravia and the Czech part of Silesia. Almost all of these names are metaphorical and are motivated by the shape of the object. In the first part of the article the autor concentrates on formal features of the respective minor place-names. In the second part she pays attention to the distribution of the names. She also summarizes the dialectal phenomena of these names. The findings of the research are presented on maps.